

Nr 942

Av herr Tobé m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 164, med förslag till allmänna riktlinjer för en malminventering i Norrbottens län och till lag om inskränkning i rätten till inmutning inom Norrbottens län.

(Lika lydande med motion nr 778 i Första kammaren)

I proposition nr 164 framlägges förslag till allmänna riktlinjer för en malminventering i Norrbottens län och till lag om inskränkning i rätten till inmutning därstädes.

Malminventeringen

Det stora flertalet remissinstanser har varit ense om behovet och värdet av en malminventering i Norrbottens län. Enligt remissvägen framförda uppgifter har dock enskilda företag inventerat ej mindre än 40 % av den areal som malminventeringen föreslås omfatta och har då som regel haft tillgång till ytterst moderna undersökningsutrustningar. En stor del av de för den föreslagna malminventeringen intressanta områdena har sålunda varit föremål för prospektering.

Självfallet måste den föreslagna malminventeringen läggas upp på sådant sätt att onödigt dubbelarbete undviks. Resultaten av den hittills utförda statliga och privata prospekteringen bör beaktas vid uppläggnings av den föreslagna malminventeringen. Därför är det önskvärt att redan från början samarbete kommer till stånd mellan statens geologiska undersökningar (SGU) och enskilda företag. På detta sätt kan malminventeringen genomföras på kortare tid än eljest. Det bör vidare beaktas, att många av de redan gjorda undersökningarna har företagits med hjälp av bättre instrument än dem som SGU förfogar över. Ett samarbete kan således jämväl förutsättas ge mer tillförlitliga resultat. Genom ifrågavarande samarbete och andra åtgärder bör möjligheter skapas att behålla och befrämja det ur samhällets synpunkt värdefulla intresset hos enskilda företag att göra egna undersökningar.

Kompletterande undersökningar utöver dem som redan gjorts och som enligt det ovan sagda delvis bör kunna bilda underlag för malminventeringen bör givetvis göras. Det bör dock inte få ifrågakomma att på nytt inventera redan prospekterade områden, såvida inte en förbättrad undersökningsmetod användes.

Departementschefen förordar att tyngdpunkten beträffande malminven-

teringen lägges vid regionalprospektering. Vi finner detta vara i princip riktigt. Ett antal remissinstanser har emellertid uttalat sig för att större resurser ges åt lokalprospektering. En fördel med den senare formen säges vara, att den kan ge snabbare resultat ur arbetsmarknadssynpunkt. Vi förutsätter dock att, när särskilda omständigheter föreligger, lokalprospekteringen ges tillräcklig omfattning. Det är angeläget, vilket departementschefen också framhåller i propositionen, att de fortsatta undersökningarna utformas så flexibelt som möjligt. En fördelning av resurserna bör ske med beaktande av vunna resultat, varför programmet och kostnadsberäkningarna årligen bör omprövas.

Inmutningsförbudet

Gruvlagstiftningen bygger på inmutningssystemet. Genom detta system har avsetts att tillgodose behovet av stimulans till eftersökande av mineral. Eftersom upptäckaren, om han sökt inmutning före andra, får en laglig rätt till den fyndighet han upptäckt, kan han ta risken av de betydande kostnader, som i allmänhet är förbundna med undersökningar. Så länge det finns inmutningsbar mark kvar tjänar inmutningssystemet ett konkurrensbefrämjande syfte.

Koncessionssystemet har inte samma stimulerande verkningar som inmutningssystemet. Genom att möjligheterna att utnyttja en malmfyndighet blir beroende av den diskretionära prövning som beviljandet av koncession innebär kan det befaras att intresset av att satsa kapital och övriga resurser i prospekteringsverksamheten hämmas.

Praktiskt taget alla de rättsliga problem som berörs i föreliggande proposition har varit föremål för ingående överväganden vid förarbetena till 1938 års gruvlag. Efter ytterst noggranna utredningar förordades då ett inmutningssystem. Det måste vara uppenbart att, som framgår bl. a. av Svenska gruvindustriarbetarförbundets remissyttrande, ett förslag till övergång från inmutningssystem till koncessionssystem måste föregås av en mycket grundlig utredning — lika grundlig som den som gav upphov till 1938 års gruvlag.

Professorn i civilrätt vid Stockholms universitet Seve Ljungman anför i ett på s. 20 i propositionen refererat yttrande att "det måste enligt min mening anses helt oförenligt med hittillsvarande traditioner inom svensk civilrättslig lagstiftning, att förslag av denna räckvidd framlägges på ett så bräckligt underlag som här är fallet". Särskilt anmärkningsvärt är att den utredning som lagt fram förslaget ej ens haft tillgång till gruvrättslig expertis.

Genom det i propositionen framlagda förslaget till lag om inskränkning i rätten till inmutning i Norrbottens län skapas en bakväg att införa koncessionssystemet i landet. De uttalanden i propositionen som bestrider detta är

av föga värde, eftersom det står klart att våra väsentligaste malmtillgångar är belägna i Norrbottens län.

Redan det anförda är tillräckligt för att riksdagen bör avvisa propositionen i förevarande del. Men även beträffande de ekonomiska konsekvenserna, som lagförslaget kan befaras medföra, kan starka betänkligheter hysas. Kommerskollegium uttalar i sitt avstyrkande yttrande farhågor för att lagförslaget i händelse att det genomförs kommer att väsentligen motverka i stället för att främja gruvnäringen i Norrbotten. I remissyttrandet från länsstyrelsen i Västerbottens län yppas oro för att den enskilda gruvhanteringen och därmed sysselsättningen i såväl Norrbottens som Västerbottens län kommer att lida skada om lagförslaget genomförs.

Den föreslagna lagtexten möjliggör för Kungl. Maj:t att inskränka inmutningstillstånd till att gälla endast fyndighet av visst slag. Denna inskränkning kan befaras ej blott starkt hämma intresset för en rationell malmlätning utan även försvåra fyndighetens utnyttjande.

Om lagförslaget bifalles av riksdagen kommer statens dominerande ställning inom näringslivet i Norrbottens län att ytterligare markeras. Det torde inte ligga i de berörda arbetstagarnas och kommunernas intresse att detta sker. Inte minst ur lokaliseringssynpunkt är det av vikt att investeringen av enskilt kapital inom länet ej hindras utan stimuleras.

Rättssäkerhetssynpunkter talar för att lagförslaget under inga omständigheter bör få genomföras i föreliggande skick. Förslaget att lagen skall få tillbakaverkande kraft är betänkligt. Lagrådet, som inte kunnat godtaga detta förslag, anför att "såvitt för lagrådet är känt har något stadgande av motsvarande innebörd icke tidigare förekommit". Kommerskollegium säger i sitt yttrande, att det inte utgör något allmänt intresse att på detta sätt inkräkta på enskilda gruvföretagares rätt. Det måste anses anmärkningsvärt, att departementschefen trots denna starka kritik ej funnit skäl att slopa bestämmelsen om retroaktiv tillämpning av lagen. Vi anser vidare, att det ur rättssäkerhetspunkt är angeläget att de personella och finansiella insatser som enskilda företag gjort med direkt stöd av gällande lag bör skyddas från en lagstiftning av den karaktär det här är fråga om, så att företagen kan få se resultat av sin insats och arbetstagarna kan få ha kvar sin anställning.

Den till synes enda grunden till föreliggande förslag synes vara departementschefens och utredningens oro inför att splittringen av inmutningar skulle komma att medföra svårigheter för gruvnäringen i Norrland. Bortsett från att en viss splittring blir en följd av inmutningssystemet — vilket som ovan sagts har betydande fördelar — har utredningens uppfattning om olägenheterna av splittringen blivit grundligt kritiserad under remissbehandlingen. Kommerskollegium, SGU och bergmästarna, vilka av lagrådet betecknats som särskilt sakkunniga, har inte uppfattningen att splitt-

ringen skulle vara besvärande. Om vidare splittringen skulle vara den enda orsaken till att lagförslaget framläggs borde — med hänsyn till övriga negativa verkningar av lagförslaget — andra vägar att lösa detta problem först prövas. Utredningen har t. ex. övervägt ett särskilt lösenförfarande. Vi vill å vår sida understryka, att en stor del av hithörande problem förmodligen kan lösas genom samarbetsavtal mellan statliga organ och enskilda företag.

Under hänvisning till ovan anförd motivering hemställer vi,

att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 164 må

1. godkänna ovan angivna riktlinjer beträffande den i propositionen föreslagna malminventeringen, samt

2. avslå den del av propositionen som avser förslag till lag om inskränkning i rätten till inmutning inom Norrbottens län.

Stockholm den 7 maj 1963

Erik Tobé

Jan-Ivan Nilsson
i Tvärålund

John G. Löfroth

Erik Grebäck